

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Παραφωνία, διηγήματα, εκδ. Ενδοχώρας, Γιάννινα 1961

Το πουκάμισο του Κένταυρου, διηγήματα, Αθήνα 1971

Αχροκεραύνια, νουβέλες, εκδ. Κέδρος 1976

Τα διηγήματα της δοκιμασίας, εκδ. Κέδρος 1978

Δυτική συνοικία, μυθιστόρημα, εκδ. Κέδρος 1980

Το πουκάμισο του Κένταυρου και τ' άλλα διηγήματα
(επανέκδοση), εκδ. Θεμέλιο 1983

Καλαμάς κι Αχέροντας, διηγήματα, εκδ. Στιγμή 1985
και Κέδρος 1990

Ο Σιλβέστρος, μυθιστόρημα, εκδ. Κέδρος 1987

Χειριστής ανελκυστήρος, διηγήματα, εκδ. Κέδρος 1993

Το μικρό είναι όμορφο, πεζογραφήματα, εκδ. Κέδρος 1997

Τα φαντάσματα του Γιορκ, διηγήματα, εκδ. Κέδρος 1999

Μια χαμένη γεύση, διηγήματα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα
1999 στη σειρά «Γραφές της αθωότητας»

Μετρημένα λόγια, πεζογραφήματα - χρονογραφήματα,
εκδ. Αλεξάνδρεια 2004

Το μοτέλ, Κομμωτής κομητών, νουβέλα,
εκδ. Κέδρος 2005

Χριστόφορος Μηλιώνης

Τα πικρά γλυκά

ιστορίες

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ ⊕

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Λογοτεχνία

Πρώτη έκδοση Ιούνιος 2008

© 2008, Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ
και Χριστόφορος Μηλιώνης

ISBN 978-960-455-354-9

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 4354

Κ.Ε.Π. 1558, Κ.Π. 216/08

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

QMS CERT No 04/1230/279
QMS CERT No 04/1230/279

Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ιηποκράτους 118, 114 72 Αθήνα

τηλ.: 211 3003500, fax: 211 3003562

<http://www.metaixmio.gr> · e-mail: metaixmio@metaixmio.gr

Κεντρική διάθεση

Ασκληπιοῦ 18, 106 80 Αθήνα

τηλ.: 210 3647433, fax: 210 3610750

Υποκατάστημα Βόρειας Ελλάδας

Ολύμπου 81, 546 31 Θεσσαλονίκη

τηλ.: 2310 250075, 2310 260085, fax: 2310 260085

Βιβλιοπωλείο ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

- Ασκληπιοῦ 18, 106 80 Αθήνα
τηλ.: 210 3647433, fax: 210 3610750
- Στοά του Βιβλίου, Πεσμαζόγλου 5, 105 64 Αθήνα
τηλ./fax: 210 3319195
- Πολυχώρος, Ιηποκράτους 118, 114 72 Αθήνα
τηλ.: 211 3003580, fax: 211 3003581
- Ολύμπου 81, 546 31 Θεσσαλονίκη
τηλ.: 2310 250075, 2310 260085, fax: 2310 260085

*Στην Αναΐς-Λούνα,
τη γλυκομηλιά μου,
και στον γλυκό μου Ντέμιαν-Ιάσονα.
Μόνο τα γλυκά.*

Η μελιά

«Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα».

Βιζυηνός

Πρόβλημα εγώ με τ' όνομά μου δεν είχα. Έτσι με λέγανε κι εμένα και τους άλλους στο σόι μας, όπως τους γείτονές μας τους λέγανε τον έναν Γκίνο, τον άλλο Δοκίνη, τον άλλον Ντάφλο, τον παρακάτω Γκούνη, Γαλάνη, Καραγιάννη, Μάντζιο και συνέχεια τους άλλους ως το τέλος του μαχαλά. Το όνομά τους ήταν κολλημένο πάνω στο πρόσωπό τους, όνομα και πρόσωπο ήταν ένα και το αυτό.

Όσο όμως μεγάλωνα, κάτι δεν μου πήγαινε καλά κι άρχισα να φυλλιάζομαι. Τόσα πράγματα είχαν αλλάξει για μένα κι αποδείχτηκαν εντελώς διαφορετικά απ' ό,τι τα νόμιζα ως τότε. Άρχισα λοιπόν να ρωτάω τον ένα και τον άλλον, ανάλογα με το ποιον έβρισκα κοντά μου

κάθε φορά. Γιατί τον ένα τον λένε έτσι, γιατί τον άλλον τον λένε αλλιώς. «Καθένας με τ' όνομά του – πώς αλλιώς θα μας ξεχώριζαν;» ήταν η απάντηση που έπαιρνα συνήθως, και για κάμποσα χρόνια μου ήταν ικανοποιητική. Έγστερα όμως άρχισα πάλι ν' αναρωτιέμαι: Εντάξει –έλεγα μέσα μου– καθένας έχει το όνομά του, για να τον ξεχωρίζουν από τον άλλον, αλλά πώς του βγήκε αυτό το όνομα και τι ήθελε να πει; Και μάλιστα η απορία μου ξεκίνησε ακριβώς από το δικό μας όνομα. Σκέφτηκα –και ορθά όπως αποδείχτηκε– πως ο πιο κατάλληλος άνθρωπος που έπρεπε να ξέρει θα ήταν η μάλε-Μηλιώνω, η γιαγιά μας δηλαδή, που όλο και μιλούσε για «τα παλιά τα χρόνια» και το όνομά μας θα πρέπει να το είχαμε από τότε. Μια μέρα λοιπόν που καθόταν στο σκαμνί της, δίπλα στην οξώπορτα και liaζότανε, την πλησίασα και τη ρώτησα:

«Ω μάλε! Γιατί εμάς μας είπαν έτσι;»

Κι εκείνη μου απάντησε:

«Επειδή, γιε μου, τα παλιά τα χρόνια ήταν στο σόι μας μια γυναίκα πολύ όμορφη, σαν μηλιά. Και την είπανε Μηλιά. Και πήραμε από κεί-

νη το όνομα. Ας πούμε, τον προπάππου σου τον έλεγαν ο Θανάσης της Μηλιάς, δηλαδή ο Μηλιώνης, τον παππού σου, που δεν πρόφτασε να σε χαρεί –πέθανε ο καημένος τη χρονιά που γεννήθηκες εσύ– τον έλεγαν Κώστα Μηλιώνη και ύστερα τους άλλους. Γι' αυτό μας λένε έτσι».

Η εξήγηση με ικανοποίησε. Κάτι παραπάνω μάλιστα· μ' έκανε σχεδόν περήφανο, αφού όλοι στο σόι μας προερχόμασταν από κείνη την «πολύ όμορφη». Συγχρόνως όμως άλλες σκέψεις άρχισαν να ξεφυτρώνουν και να βασανίζουν το μυαλό μου. Δηλαδή πώς ήταν εκείνη η Μηλιά; Και πώς ήταν όμορφη σαν τη μηλιά; Σκεφτόμουνα. Όσπου μια μέρα φωτίστηκε ο νους μου. Δίπλα στο σπίτι μας ήταν το αμπέλι μας και στη μέση του αμπελιού μια φουντωτή μηλιά. Την άνοιξη φορτωνόταν με λουλούδια, άσπρα με λίγο ανοιχτό ρόδινο χρώμα στη μέση, κι η μάνα μου δε χόρταινε να την κοιτάζει. «Νυφούλα» την ανέβαζε, «νυφούλα» την κατέβαζε. Κι άλλοτε, όταν μιλούσε για το αμπέλι μας που το καμάρωνε κι εκείνο, θυμόταν κάποιο παλιό τραγούδι κι έλεγε: «Έχει και μια γλυκομηλιά στα μήλα φορτωμένη».

Αμπέλια ήταν κι άλλα παραδίπλα, κι είχαν κι εκείνα μηλιές. Όμως καμιά τους δεν στολιζόταν με τόσα λουλούδια όπως η δική μας, κι ύστερα με τόσον καρπό. Το καλοκαίρι βάραιναν τα κλωνάρια της από τα μήλα που τα ωρίμαζε πρώιμα, μες στο μεσοκαλόκαιρο, όταν αλωνίζαμε. Ήταν κάτι μήλα κιτρινωπά και γλυκά κι εγώ, όλες τις ώρες που οι άλλοι γυρίζανε τα βόδια στο αλώνι, μέσα στην κάψα και στ' άχυρα, σκαρφάλωνα στη γλυκομηλιά μας, αγκάλιαζα ένα κλωνάρι, ακουμπούσα επάνω το μάγουλό μου, και πότε δάγκωνα τα ζουμερά της μήλα, πότε της τραγουδούσα:

— Μηλίτσα που 'σαι στον γκρεμό
τα μήλα φορτωμένη,
τα μήλα σου τα ορέγομαι
και τον γκρεμό φοβάμαι!

— Σαν τον φοβάσαι τον γκρεμό
πάρε το μονοπάτι...

Και το τραγουδούσα ήσυχα και τρυφερά, σαν να την κανάκευα. Έτσι περάσανε ένα δυο ακόμη καλοκαίρια. Και τι καλοκαίρια! Καλύτερα να μη μιλήσω γι' αυτά. Να πω μονάχα ότι η μηλιά μας σ' εκείνους τους δίσεχτους καιρούς ήταν

η μόνη μας παρηγοριά, είτε στολιζόταν με λουλούδια σαν νυφούλα είτε γέρνανε από γλυκόμηλα τα κλαδιά της.

Υστερα, όταν ήρθε η απελευθέρωση, πήγα στο Γυμνάσιο – κάπου πέντε ώρες με τα πόδια από το χωριό μας. Φιλόλογο είχαμε, θυμάμαι, τον Μάνθο Οικονόμου που είχε μανία να μας διορθώνει τα ονόματα με τον τρόπο που εκείνος νόμιζε ότι πρέπει να λέγονται. Έτσι, εμένα με έλεγε Χριστοφόρο – κι όχι Χριστόφορο, όπως όλος ο κόσμος. Κι όταν έκανα καμιά ζαβολιά, «Χριστοφόρε!» μου φώναζε. «Δεν φέρεις τον Χριστόν επί των ώμων, αλλά τον διάβολον». Και καλά αυτό! Κάποια μέρα όμως μου άλλαξε και το άλλο όνομα: «Να πει μάθημα ο Μιλιούνης!» είπε. Γυρίσαμε όλοι στα πίσω θρανία – μαζί κι εγώ! Κανέννας δεν σηκωνόταν. «Μιλιούνη! Χαζεύεις!» είπε ο Μάνθος Οικονόμου. Κάποιοι συμμαθητές μου με σκούνησαν: «Εσένα λέει» είπαν. Κι εγώ, αφού στριφογύρισα το κεφάλι μου σαν χαμένος, «εμένα λέτε, κύριε καθηγητά;» ρώτησα.

«Εσένα βέβαια!»

«Δεν με λένε έτσι, κύριε καθηγητά!» είπα.

«Όμως έπρεπε έτσι να σε λένε. Αυτό είναι το ορθόν!» Και μου εξήγησε πως θα πει: αυτός που έχει πολλά λεφτά, μιλιούνια!

Εγώ σχεδόν δεν ήξερα τι θα πει λεφτά. Τα λέγαμε βέβαια, αλλά ακόμα δεν τα είχα δει. Κατοχή είχαμε περάσει, αγοράζαμε είδος με είδος. Φαίνεται όμως πως και στους συμμαθητές μου φάνηκε το πράμα αλλόκοτο, κι έτσι το όνομα εκείνο δεν μου κόλλησε. Συνέχισαν να με φωνάζουν όπως με ξέρανε. Όμως ο λόγος του τη δουλειά του την είχε κάνει μέσα μου. Του χάρου προσπαθούσα πια να φέρω στο νου μου τη μηλιά μας, παρόλο που νοσταλγούσα πολύ το πατρικό μου σπίτι και λαχταρούσα να 'ρθουν οι διακοπές... Για την ακρίβεια, όταν επέμενα πολύ, έβλεπα τη φιγούρα της εκεί, στη μέση του αμπελιού μας, αλλά ήταν μια φιγούρα στεγνή, χωρίς ζωή, χωρίς ομορφιά. Ο άθλιος εκείνος ο Μιλιούνης μού είχε καταστρέψει τον πρώτο μου έρωτα.

Ευτυχώς –ή δυστυχώς– ακολούθησαν άλλοι έρωτες που μ' έκαναν άλλοτε να χάνω τα λόγια μου κι άλλοτε να χάνω τον ύπνο μου. Άφαντη πια η Γλυκομηλιά, χάθηκε μαζί με όλα τ' άλ-

λα. Και μόνον όταν τύχαινε να διαβάσω κάπου το περίφημο ποίημα της Σαπφώς, «οίον το γλυκύμαλον ερεύθεται άκρω επ' ύσδω, άκρω επ' ακροτάτῳ» –σαν το γλυκόμηλο που καμαρώνει στην κορφή κορφή στο φυλλοκλώνισμα–, μόνο τότε έβλεπα για μια στιγμή τον εαυτό μου να στέκεται στη ρίζα του δέντρου με ανεστραμμένο το πρόσωπο στον ουρανό. Και βέβαια μήτε κουβέντα να γίνεται για λεφτά-μιλιούνια. Κι ούτε θα τα σκεφτόμουν ποτέ, αν δεν το 'φερνε η τύχη να βρεθώ κάποτε, νεαρός φιλόλογος κι εγώ, στο ίδιο τραπέζι με τον Σταμάτη Καρατζά, τον γλωσσολόγο, καθηγητή του Πανεπιστημίου. Με το που συστηθήκαμε, άρπαξε εκείνος την ευκαιρία:

«Το ξέρεις βέβαια από πού προέρχεται το όνομά σου!» μου είπε.

«Ναι βέβαια!» απάντησα και ο νους μου τραυματίστηκε για λίγο ανάμεσα στην εικόνα της γιαγιάς μου και του Μάνθου Οικονόμου. «Αυτός που έχει λεφτά-μιλιούνια, εκατομμύρια!» είπα – όχι χωρίς κάποια αμυδρή ελπίδα στο βάθος, πως το όνομα μπορεί να προσδιόριζε κάποτε και τη μοίρα μου. Κάτι είχα διαβάσει σχετικά. Αλλά ο Καρατζάς μπροστά στον κόσμο:

«Αχαχούχα!» είπε. «Δεν έχεις ακούσει, παιδί μου, για τα ντουφέκια της Τουρκοκρατίας, για κείνα τα γερά σπαθιά. τ' αθάνατα μιλιόνια – κάτι σαν τα καριοφίλια, να πούμε; Ένα τέτοιο πρέπει να είχε και ο Χρήστος ο Μιλιώνης, ο αρματολός, και πήρε το όνομα!» Κι απάγγειλε πάλι: «Παιδιά μου τι να γίνηκεν ο Χρήστος ο Μιλιώνης; Μηδέ στο Βάλτο φάνηκε μηδέ στο Καρπενήσι... – το αρχαιότερο κλέφτικο τραγούδι που μας σώθηκε!... Πώς το γράφεις το όνομά σου;».

«Με ήτα και ωμέγα» είπα.

«Κακώς!» μου απάντησε. «Γιώτα όμικρον πρέπει να το γράφεις!» Ντράπηκα! Ούτε το ντουφέκι ήξερα ούτε τον αρματολό και το τραγούδι του. Ούτε καν πώς γράφεται το όνομά μου. Θυμήθηκα μονάχα που στο κατώι μας είχαμε κάποτε ένα λαμνί, δηλαδή μια κάννη από παλιό εμπροσθογεμές ντουφέκι, όπως μου είχε εξηγήσει κάποτε ο πατέρας μου, αλλά δεν ήξερα αν ήταν μιλιόνι ή καριοφίλι. Το μόνο που διακαιολογούσε την άγνοιά μου ήταν πως ο Σταμάτης Καρατζάς ήταν ειδικός, γλωσσολόγος και καθηγητής Πανεπιστημίου. Ενώ εγώ τι ήμουν;

Ένας νεαρός φιλόλογος, πρωτόβγαλτος, που οι Γυμνασιάρχες ακόμη δεν μου δίνανε τάξη πάνω από την Τετάρτη – «διά το νεαρόν της ηλικίας», όπως λέγανε.

Αλλά έστω κι έτσι, οι πληροφορίες του Καρατζά δεν με άφησαν αδιάφορο. Τουλάχιστον με συνέδεαν μ' έναν «φημισμένο» και τραγουδισμένο κλεφταρματολό! Ήταν άλλωστε και τα χρόνια του Ανένδοτου, χρόνια σχεδόν ηρωικά. Ύστερα από λίγο έγινε δικτατορία και ο Καρατζάς φυλακίστηκε. Βάλληκα λοιπόν να ψάχνω τις πηγές για περισσότερες πληροφορίες. Η ιδέα για μια ηρωική καταγωγή ερχόταν τώρα να αποκαταστήσει τις ως τότε διαψεύσεις μου... Αλλά οι πληροφορίες που μπόρεσα να συγκεντρώσω δεν ήταν περισσότερες από κείνες που έγραφε ο Σάθας για τον φημισμένο «οπλαρχηγόν εκ Δωρίδος», για το αρχαιότερο κλέφτικο τραγούδι, για το δαχτυλίδι που σώζεται στο Ιστορικό Μουσείο με την επιγραφή ΧΡΗΣΤΟ ΜΗΛΙΩΝΗ και χρονολογία 1744. Διάβασα και το ομώνυμο μυθιστόρημα του Παπαδιαμάντη. Τίποτε δεν ταίριαζε με τη δική μου καταγωγή, και σιγά σιγά το πράγμα έπαψε να με απασχολεί.

Ὡσπου, τον καιρό ακόμα της Χούντας, κάποια κυρία με πήρε τηλέφωνο για να με προσκαλέσει στα αποκαλυπτήρια της προτομής του οπλαρχηγού, στο Λιδορίκι, αν θυμάμαι καλά.

«Να έρθετε οπωσδήποτε, θα ειδοποιήσω όλους τους απογόνους του» πρόσθεσε.

«Και τι δουλειά έχω εγώ με το Λιδορίκι;» αντέτεινα...

«Μην το λέτε! Έχει αφήσει πολλούς απογόνους σε όλη τη Δυτική Ελλάδα, από τη Μακεδονία ως την Καλαμάτα... Είχε μεγάλη δράση...»

Πήγα να πω γελώντας ότι ο μακαρίτης πράγματι ήταν πολύ δραστήριος... με τόσους απογόνους, αλλά η κυρία έσπευσε να συμπληρώσει:

«Να 'ρθείτε οπωσδήποτε, θα είναι και ο κύριος Πατακός!» πράγμα που μ' έκανε να κλείσω βιαστικά το τηλέφωνο. Και δεν ξέρω πώς, την ίδια στιγμή, ο πρόγονός μου, εκείνος οπλαρχηγός του 18ου αιώνα, είχε γίνει αυτομάτως χουντικός.

Με τούτα και με κείνα πέρασαν τα χρόνια. Τέλειωσε η «καριέρα» μου κι επειδή έπρεπε κά-

τι να κάνω ακόμα, με κάτι να περνώ τον καιρό μου, βρήκα ένα βιβλίο όχι από τα συνηθισμένα και πήρα να το μεταφράσω. Ήταν οι *Επιστολές του Αλκίφρονος* – 2ος αιώνας μ.Χ. Καθώς το ξεφύλλιζα, έπεσα σε μια επιστολή που την έστελνε κάποιος Δρυάδης, κτηνοτρόφος, στη γυναίκα του, τη *Μηλιώνη*! Της έγραφε πως κούρεψε τα πρόβατα και της στέλνει το μαλλί με παραγγελίες, τι και τι να του υφάνει στον αργαλειό. Στο *Υπόμνημα*, στο κάτω μέρος της σελίδας, ο άγγλος σχολιαστής σημείωνε: «*Μηλιώνη*, αυτή που έχει πρόσωπο σαν μήλο!». Έμεινα κατάπληκτος. Να λοιπόν η *Μηλιά* που ερχόταν πάλι να με συναντήσει. Δεν ήταν πια η «Γλυκομηλιά μας», «η νυφούλα». Τόσοι αιώνες είχαν περάσει από τότε. Πιο πολύ έμοιαζε τώρα με τη γιαγιά μου τη *Μηλιώνω*, που καθόταν στο σκαμνί της έξω από την πόρτα του σπιτιού μας και liaζότανε, μαυροφορεμένη, με κάτασπρα μαλλιά. Κρατούσε τη ρόκα κι έγνεθε. Μέτρησα τα χρόνια της. Είχαν περάσει κάπου χίλια οχτακόσια χρόνια. Λογάριασα τις γενιές κι ήταν πενήντα τέσσερις.

Δημοσίευσα τη μετάφραση και έβαλα σε υπο-

σημείωση πως επρόκειτο για την 54η προγιαγιά μου!

Μια μέρα πήρα ένα γράμμα από έναν γνωστό μου, διακεκριμένο φιλόλογο. Μου έγραφε κι αυτός πως έμεινε κατάπληκτος από το όνομα.

«Και το περίεργο είναι» μου έγραφε «πως ήδη από τότε η μηλέα είχε γίνει μηλιά...» κάνοντας έμμεση αναφορά στο διήγημα του Βιζυηνού.

Το θυμήθηκα κι εγώ. Τα γράφω τώρα και σκέφτομαι πως πάλι θα πουν πως επινοώ τις συμπτώσεις.

Η φωτογένεια